

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1999 metai

LI
LEIDYKLA

Vilnius 2000

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1999

VILNIUS 2000

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1999

VILNIUS 2000

UDK 947.45

Li 237

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS

Vytauto Didžiojo Universitetas

Alfonsas EIDINTAS

Vilniaus Universitetas

Algirdas GIRININKAS

Lietuvos istorijos institutas

Vytautas MERKYS (pirmininkas)

Lietuvos istorijos institutas

Vacys MILIUS

Lietuvos istorijos institutas

Edmundas RIMŠA (pirm. pavaduotojas)

Lietuvos istorijos institutas

Rita STRAZDŪNAITĖ (sekretorė)

Lietuvos istorijos institutas

Antanas TYLA

Lietuvos istorijos institutas

Redakcinės kolegijos adresas:

Kražių g. 5, 2001 Vilnius

<http://www.crosswinds.net/~istorija/lim.html>

Išleista Lietuvos istorijos instituto užsakymu

ISSN 0202-3342

ISBN 9986-780-33-0

© Lietuvos istorijos institutas, 2000

© Straipsnių autoriai, 2000

IN MEMORIAM

POVILAS REKLAITIS
(1922 05 20 – 1999 01 04)

Garsios Suvalkijos inteligentų giminės atstovas Povilas Reklaitis gimė Kaune, jūrų inžinieriaus Viktoro Reklaičio ir pedagogės Betti Valnerytės šeimoje. Baigęs Kauno jėzuitų gimnaziją, kurį laiką studijavo Kauno ir Vilniaus universitetuose, o 1941 m. kovo 15 d. kartu su tėvais, saugodamasis bolševikų teroro, išvyko į Vokietiją. Dar 1938 m. susirgęs džiova, ligai atsinaujinus išvengė tarnybos SS daliniuose, tačiau praktiškai visą karą praleido besigydydamas ligoninėse ir sanatorijose. Kiek sustiprėjęs pustrėčio semestro klausė dailės istorijos kursą Poznanės universitete. 1944 m. pavasarį buvo slapta atvykęs į Lietuvą ir iš čia pasitraukė tik artinantis Raudonajai armijai. Vėliau su šeima glausdamasis prie lietuvių pabėgėlių klajėjo po Vokietiją, kol galiausiai 1946 m. vasario mėn. ilgesniam laikui apsistojo Niurtingene, Bavarijoje. Tiubingeno universitete pratęsęs menotyros studijas pas prof. Weise, jo vadovaujamas 1949 m. parengė daktaro disertaciją, skirtą Giotto ikonografijai, ir 1950 m. gavo filosofijos daktaro laipsnį.

Mokslo metais patyręs nemažai vargo karo nusiaubtoje Vokietijoje, P. Reklaitis dėl ligos negalėjo kaip kiti pabėgėliai emigruoti į JAV ir buvo priverstas likti nesvetingame krašte. Gana ilgai gyveno be nuolatinės pastogės ir pastovaus darbo. Porą metų dirbo IRO (Tarptautinėje pabėgėlių organizacijoje), kur buvo vertinamas kaip mokantis kelias pagrindines Rytų Europos kalbas. Ši trumpa tarnyba vėliau užtikrino bent menką pragyvenimo šaltinį, nes, palikęs IRO, jau įgijo teisę į bedarbio pašalpą. Vėliau dar buvo įsidarbinęs VLIK'o Vykdomojoje taryboje. Nuolat kovodamas dėl duonos kąsnio, ilgai neturėjo galimybės pasireikšti kaip dailės istorikas. Tik prof. Z. Ivinskiui ir prof. A. Maceinai užtarus, 1954 m. iš „Baltisches Forschungsinstitut“ (Baltų tyrinėjimo instituto) vieneriems metams gavo nedidelę stipendiją ir apsiėmė parengti darbą apie Vilniaus Šv. Onos bažnyčią. Per Z. Ivinskį susipažinęs su į Marburgą evakuotos Prūsijos valstybinės bibliotekos direktoriumi dr. W. Witte, galėjo pasinaudoti bibliotekos fonduose esančia literatūra apie Lietuvą. Parašius darbą apie Šv. Onos bažnyčią (iš esmės tai buvo ligtolinių tyrinėjimų apžvalga. Ji išspausdinta „Commentationes Balticae“, 1955), atsirado ir daugiau galimybių. 1955–1958 m. Marburge veikusio J. G. Herderio instituto remiamas, P. Reklaitis toliau rinko medžiagą LDK meno istorijai ir parengė keletą naujų

studijų. Tai „Burgen und Schlösser in Litauen“ (1956), „Städtische Dankmäler in Wilna“ (1957) ir „Klöster in Wilna“ (1958). Rinko medžiagą dar kelioms panašioms studijoms, rengė didelės apimties darbą „Meno paminklai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje“, bet tolimos Lietuvos meno istorija vokiečiams nelabai rūpėjo, ir P. Reklaičio parašytos studijos platesnio pasaulio neišvydo.

Tačiau kaip tik tuo metu jis buvo pastebėtas išėivijoje. Dr. Vinco Maciūno pakviestas, P. Reklaitis ėmėsi rašyti į Bostone leidžiamą „Lietuvių enciklopediją“ ir lydėjo ją nuo penkto iki pat paskutinio tomo. Jo straipsnius ėmė spausdinti „Karys“, „Aidai“, „Lituanus“, „Europos lietuvis“, „Eltos informacijos“. Metams bėgant, atskirais straipsniais enciklopedijose ir periodikoje paskelbė maždaug 80 proc. vokiškose studijose sukauptos medžiagos, žinoma, visur ją papildydamas ir ištaisydamas klaidas. Šeštojo dešimtmečio pabaigoje – septintojo pradžioje P. Reklaitis galėjo dalį savo surinktos medžiagos paskelbti ir vokiškai. Iš tokių darbų paminėtina studija apie Šv. Mykolo bažnyčią Vilniuje (Zeitschrift für Ostforschung, 1959), Lietuvos miestų bažnyčias (Commentationes Balticae, 1959) ir kt. Tuo pačiu metu mokslininkas buvo pakviestas bendradarbiauti sudarant Vidurio Rytų Europos meno atlasą („Kunstatlas für das Ostmitteleuropa“), kuris numatė apimti visus XI–XVI a. meno paminklus nuo Adrijos jūros iki Suomijos. Vienu reikšmingiausių to laikotarpio dr. P. Reklaičio darbų yra 1962 m. Herderio instituto Marburge išleistas „Einführung in die Kunstgeschichtsforschung des Grossfürstentums Litauens“ – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės meno istorijos tyrinėjimų apžvalga ir išsami tų tyrinėjimų bibliografija, apimanti 944 pozicijas. Ši faktiškai pirmoji mūsų dailėtyros istorija neprarado savo svarbos ir beveik po keturiasdešimt metų, kai LDK meno tyrinėjimų mastas ir gylis nepalyginamai nutolo nuo amžiaus vidurio lygio.

Rašymas, garantavęs tegul ir kuklius, bet pragyvenimą suteikiančius honorarus, P. Reklaičiui buvo savotiškas savikompensacijos aktas, padėjęs jam psichologiškai atsilaukyti jo ligos ir padėties (emigrantas, bedarbis, iki 1960 m. neturėjęs Vokietijos pilietybės) nulemtą izoliaciją. Nepaisant menko ligtinio lietuvių dailėtyros įdirbio, natūralios kultūrinės bei intelektinės terpės nebuvimo ir, žinoma, pirminių šaltinių stokos, Reklaičio straipsniai išlaikė gana aukštą menotyrinį lygį, kartu buvo ir tarsi kokia politinė akcija, siekusi Vakarų visuomenei priminti neišspręstą Pabaltijo valstybių okupacijos bylą. Šiandien net ir sunkiai suvokdami tą situaciją, kurioje teko dirbti dr. P. Reklaičiui, turime pripažinti, kad tai, ko jis ėmėsi Vokietijoje šeštajame, ir ką tęsė vėlesniais dešimtmečiais, yra didelis, tiesiog neįkainojamas mūsų dailėtyros, kultūros istorijos turtas. Okupuotoje Lietuvoje praktiškai nesant galimybių nuosekliau tyrinėti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, kaip daugiatautės ir multikultūrinės valstybės, meninį palikimą, ta spraga bent šiek tiek užpildyta išėivijoje.

Kūrybingiausias P. Reklaičio laikotarpis baigėsi 1966 m. Tada jis vedė medicinos seserį Astrid Bruhmann ir, ėmus gausėti šeimai, buvo priverstas keisti gyvenimo būdą. Savo geradarijo dr. W. Witte's padedamas, 1967 m. jis gavo darbą buvusioje Prūsijos valstybinėje bibliotekoje, Rytų Europos skyriuje (Staatsbibliothek Stiftung Preussischer Kulturbesitz). Nuo 1968 m. darbavosi apmokamu etatu iš pradžių Marburge, vėliau

Berlyne. 1973 m. perėjo į Herderio instituto biblioteką Marburge, kur ir dirbo iki išėjimo į pensiją 1982 m. Darbas bibliotekoje garantavo normalų pragyvenimą, tačiau teko atsisakyti bet kokių profesinių ambicijų, nes tarnybos metu buvo uždrausta net bibliografinius sąrašus rengti. Rašymui liko tik laisvalaikis. Vis dėlto net šio laikotarpio P. Reklaičio straipsnių dailės ir architektūros temomis bibliografijoje yra apie keturios dešimtys pozicijų. Įsimintini to laikotarpio darbai, skirti Mažosios Lietuvos valstiečio, Vilniaus, Brastos ikonografijai, kartografijos (ypač Mažosios Lietuvos) tyrinėjimams. Išėjęs į pensiją, mokslininkas toliau gilinosi į pamėgtas temas itin daug dėmesio skirdamas ikonografijos dalykams. Atskirai minėtini darbai garsinantys Lietuvos globėją šv. Kazimierą Vokietijoje. Reklaitis parengė išsamią šventojo ikonografijos dokumentaciją iki XVIII a. pabaigos, kuria buvo pasinaudota rengiant S. Sužiedėlio knygą vokiečių kalba „Der heilige Casimir“ (1984) bei leidžiant meno albumą apie šv. Kazimierą. Reklaičio surinkta medžiaga buvo eksponuojama Augsburgėje, St. Ulricho akademijoje, Herderio institute Marburge, Herderio bibliotekoje Siegenlande. Šv. Kazimiero ikonografijos tyrinėjimus mokslininkas apibendrino keliuose straipsniuose lietuvių ir vokiečių kalbomis, taip pat perskaitė paskaitų šia tema. Reikia pažymėti, kad per visą pokarinį penkiasdešimtmetį dr. P. Reklaitis buvo vienintelis profesionalus lietuvių menotyrininkas išsivijoje ir dirbo tarsi koks pasišventėlis, neturėdamas nei normalių sąlygų, nei mokslinio diskurso galimybių. Nepaisant to, 1954–1992 m. Vokietijoje rašytų jo straipsnių bibliografijoje randame net 134 pozicijas. Tai tikrai nemažas derlius, nors nėra abejonės, kad dirbdamas geresnėmis sąlygomis, turėdamas priėjimą prie pirminių šaltinių mokslininkas būtų galėjęs nuveikti daug daugiau.

Dar 1956 m., paskatintas garsaus kolekcionieriaus Otto Bongo, P. Reklaitis ėmėsi lituanistinių dokumentų kolekcionavimo. Daugiausia jį domino senoji lietuviška kartografija ir senoji grafika Lietuvos temomis, tačiau nepraleisdavo progos savo rinkinį papildyti ir XVI–XVIII a. Lietuvoje bei Lenkijoje leistomis knygomis, išsivijų veiklos dokumentika, asmenų archyvų fragmentais. Iš pastarųjų paminėtina Mažosios Lietuvos veikėjo V. Gaigalaičio medžiaga, Prancūzijoje mirusios istorikės J. Deveikės archyvas. Išsivijos dailininkai siuntė P. Reklaičiui savo kūrinius. Pamažu ši kolekcija tapo pačiu didžiausiu privačiu lituanistiniu archyvu išsivijoje „Litauen Archiv Reklaitis“. Tai buvo ne tik parankinės medžiagos moksliniams tyrinėjimams bazė, bet ir savotiškas išsivijos gyvenimo pagyvinimas.

Nors būdamas atskirtas nuo okupuotos Lietuvos, P. Reklaitis atidžiai stebėjo jos kultūrinį gyvenimą, džiaugėsi istorikų darbais ir pristatinėjo juos išsivijų bei vokiečių spaudoje. Bene labiausiai vertino P. Galaunės nuopelnus, susirašinėjo su S. Abramausku, V. Drėma, A. Jankevičiene, V. Miliumi, R. Šalūga. Prasidėjus Atgimimui ir atsivėrus specfondams, P. Reklaičio darbai tapo savotišku atradimu kultūrinei visuomenei, vieną kitą jo straipsnį perspausdino Lietuvos periodiniai leidiniai. Mokslininkas nebuvo tuo patenkintas, nes perspausdinimai daryti nesuderinus su juo, neištaisius klaidų. Vilniaus dailės akademijos leidyklai 1995 m. pasiūlius išleisti straipsnių rinkinį, P. Reklaitis, motyvuodamas silpna sveikata, nelabai norėjo užsiimti tokio leidinio rengimu, bet vėliau sutiko. Darbas prie knygos „Prarastosios Lietuvos pėdsakų beiėskant“ (1999)

užtruko daugiau nei trejetą metų. Autorius dar suspėjo perskaityti paskutines korektūras, tačiau knygos pasirodymo jau nesulaukė.

Paskutinius gyvenimo dešimtmečius dr. P. Reklaitis su šeima gyveno netoli Marburgo esančioje Niederwalgerno vietovėje. Čia jis ir mirė, čia palaidotas. Čia kol kas tebėra ir neįkainojamas mokslininko archyvas, kurio išsaugojimas ir pargabenimas į Lietuvą turėtų tapti vienu iš mūsų veiklos prioritetų, galvojant apie istorinės atminties ugdymą ir deramą Lietuvos tūkstantmečio sutikimą.

Vidmantas J a n k a u s k a s

RIMANTAS VĖBRA (1931 11 25 – 1999 04 15)

1999 m. balandžio 15 d. Utenoje, pakeliui į savo sodybą netoli Antalieptės, mirė Lietuvos istorikas ir kultūrologas Rimantas Vėbra. Mokslininkas, kuris savo tyrimus buvo paskyręs lietuvių tautos atgimimo mįslei įminti, mirstančios ir atgimstančios tautos dvasios fenomenui perprasti. Kaip istorikas jis nuėjo netrumpą nei lengvą, nei paprastą istoriko kelią. Dar 6-ajame dešimtmetyje pasirinkęs tyrinėti XIX a. Lietuvių tautinio atgimimo epochą, kurią komunistiniai ideologai ne tik koneveikė ir visomis priemonėmis juodino, bet ir buvo uždraudę vartoti net pačią atgimimo sąvoką, jis neatsisakė šios tematikos ir paliko mums vaisingus jos tyrimus. Nors dėl to užsitraukė tuometinių valdančių institucijų nemalonę: buvo priverstas išeiti iš universiteto, negalėjo įsidarbinti istorijos mokslo įstaigose.

Rimantas Vėbra gimė 1931 m. lapkričio 25 d. Utenoje. Ten baigė gimnaziją. Istoriko kelią pradėjo 1962 m. baigdamas istorijos studijas Vilniaus universitete. 1967 m. apgynė istorijos mokslų kandidato (po nostrifikacijos – daktaro) disertaciją – „Nacionalinės buržuazijos formavimasis Lietuvoje XIX a. antrojoje pusėje“. Trumpai dirbo Vilniaus universitete. 1966–1970 m. dėstė specialų kursą apie lietuvių tautinį judėjimą XIX a. 1970–1977 m. dirbo Filosofijos, teisės ir sociologijos skyriuje prie Istorijos instituto, 1977–1980 m. pertvarkytame į Filosofijos, sociologijos ir teisės institutą.

R. Vėbra jau pasirinkdamas disertacijos temą sąmoningai orientavosi į nuodugnius ir ilgalaikius lietuvių tautinio atgimimo specifikos tyrimus. Anot R. Vėbros, tik išsiaiškinus visuomenės anatomiją – socialinę struktūrą, „nustačius sąlygas ir jėgas, galima atkurti epochos vaizdą su visomis to meto realijomis, išvengti pernelyg abstrakčių tradicinių schemų, stereotipų, objektyviai, motyvuotai atsakyti į svarbiausias politines, idėjines, apskritai dvasinės kultūros problemas, nepažeidžiant istoriškumo principo“. Kaip tik tam ir buvo skirta jo pirmoji disertacija ir netrukus – 1968 m. išleista monogra-

fija – „Lietuvos katalikų dvasininkija ir visuomeninis judėjimas (XIX a. antroji pusė)“. Šiais darbais jis padėjo ne tik savo tyrimų, bet ir apskritai problemos nagrinėjimo pagrindus. Iki R. Vėbros tautinio atgimimo problematika tokių nuodugnių studijų neturėjo. Tarpukario Lietuvoje tai buvo per daug artima praecitis. Po Antrojo pasaulinio karo emigracijoje buvę lietuvių mokslininkai tokiam darbui stokojo šaltinių, o Lietuvoje esantys buvo suvaržyti sovietinės ideologijos poreikių, jos diktato. Čia pasirodę keli apžvalginiai darbai buvo labai politizuoti, pilni klasių kovos stereotipų ir siekių demaskuoti lietuvių buržuaziją kaip klasinį liaudies priešą, skirti „vieningos srovės“ teorijos triuškinimui. R. Vėbra minėtais darbais, nors ir laikydamasis marksistinės metodologijos, kūrybiškai pritaikydamas „klasinę“ terminiją sugebėjo pajudinti tuos stereotipus, sumažinti problemos priklausomybę nuo ideologijos ir nukreipti ją mokslinių tyrimų linkme. Neatsitiktinai disertacinis darbas nenustojė aktualumo ir po 20 metų. Papildytas naujais klausimais, vėliau sukaupta medžiaga, jis buvo išleistas kaip monografija „Lietuvių visuomenė XIX a. antroje pusėje“ (Vilnius, 1990). Dar anksčiau dalis disertacijos kūrybiškai buvo panaudota rengiant skyrelius kolektyvinei monografijai „Lietuvių nacionalinio išsivadavimo judėjimas (ligi 1904 metų)“ (Vilnius, 1987).

Minėtos disertacijos gynimo metu R. Vėbrai buvo „patarta“ nebetęsti šios problemos tyrimų. Nepaklūsus „patarimui“, jam buvo trukdoma skelbti ne tik minėtą darbą, bet ir straipsnius, „klįjuojama“ nacionalisto etiketė. Ir vis dėlto nors sunkiai ir ne visada įveikiant oficialios istoriografijos diktatą, jam pavyko gana daug nuveikti. Per trisdešimt metų parašyta per 100 pozicijų, iš jų du trečdaliai atgimimo tematika. Tai straipsniai įvairiuose moksliniuose tęstiniuose leidiniuose, kultūros žurnaluose, straipsnių ir konferencijų medžiagų rinkiniuose. Juose R. Vėbra pirmasis pradėjo analizuoti teorinius atgimimo istorijos aspektus, periodizavimo klausimus, ekonominę ir politinę programą, asmenų ir periodinės spaudos reikšmę tautinės sąmonės formavimuisi. Svarbiausi iš šių darbų buvo sudėti į rinkinį, kuris buvo išleistas jau laisvos Lietuvos sąlygomis 1992 m. – „Lietuvių tautinis atgimimas XIX amžiuje“. Knyga yra nelyginant autoriaus ataskaita mokslinei visuomenei apie ilgiau nei dvidešimt penkerius metus trukusius XIX a. antrosios pusės lietuvių tautos atgimimo tyrimus. Joje bandoma atsigręžti nuo to reiškinio ekonominio materialinio veiksnio link žmogaus. Todėl neieškoma „objektyvių“ visuomenės raidos dėsnių, atvedusių į XIX a. antrosios pusės lietuvių tautinį atgimimą, o apie konkrečias jo apraiškas ir, svarbiausia, veikėjus. 1996 m. pasirodė dar jo viena knyga „Lietuviškos spaudos draudimas 1864–1904 metais. Istorijos bruožai“. Tyrimus vainikavo 1995 m. sėkmingai apgintas habilitacinis darbas „Lietuvių tautos Atgimimas (XIX a. antroji pusė)“ [*Revival of the Lithuanian nation (second half of the 19th century). Summary of the habilitation work. Humanities: History, Vilnius, 1995*].

R. Vėbra buvo puikus ir šmaikštus eseistas, reaguojąs ne tik į istorijos mokslo aktualijas, bet ir į visuomenės įvykius, kultūrinio gyvenimo reiškinius. Buvo aktyvus per diskusijas, įvairius susitikimus. Rūpinosi istorijos populiarinimu. Dviejų leidimų susilaukė jo parengta knygelė jaunimui – „Šimtas istorijos mįslių“ (1985 ir 1993). Rašė lengvai, paprastai ir aiškiai.

Mokslininkas visur ir visada buvo kritiškas savo atžvilgiu. Toks požiūris skatino jį visą laiką nerimastingai galvoti, kaip kad yra nurodęs jis vienoje iš savo knygų, „ar ras skaitytojas knygoje tiesos grūdų, motyvuotų apibendrinimų ir objektyvių išvadų?“ ir atsiremiant j tai gilinti ir plėtoti savo tyrimus. Dirbdamas vadovavosi požiūriu, kad „bet kuri istoriją tirianti knyga – tai visuomet mintys pakeliui į didesnę tiesą“.

Lenkiame galvą prieš istoriką, kolegą, sugebėjusį būti nepriklausomu ir oriu, neatsakiusio savo užsibrėžto tikslo, išlikusiu sąžiningu, tolerantišku ir kūrybišku labai nepalankiomis istorijos mokslui sąlygomis. Mokslininką, kuris istoriją suprato kaip nuolatinę minties judėjimą.

Rimantas M i k n y s

ONA NAVICKAITĖ-KUNCIENĖ (1926 01 08 – 1999 05 29)

1999 m. gegužės 29 d. netekome 35 metus Lietuvos istorijos institute išdirbusios istorijos m. dr. Onos Navickaitės-Kuncienės.

Ona Navickaitė gimė 1926 m. Cibiliekų k., Simno vls., Alytaus aps. valstiečių šeimoje. Baigusi Kalesnykų pradžios mokyklą 1940 m., įstojo į Alytaus gimnaziją, vėliau persikėlė į Prienų gimnaziją ir ją baigė 1946 m. Tais pat metais įstojo į ką tik atsikūrusio Kauno universiteto Istorijos-filologijos fakultetą studijuoti istorijos. Pradžioje fakultetas priiminėjo studentus į istorijos skyrių bendru pavadinimu, o vėliau ėmė skirstyti į specialybes. Buvo ne tik nusivylimų, bet ir ašarų, nes daugelis iš kaimo atėjusių studentų nesuvoke naujų specialybių esmės. Pokario studentai buvo menkai pasiruošę, daugelis nesuprato net, pvz., ką reiškia žemėlapyje nurodytas mastelis, o apie tokią specialybę kaip archeologija nė girdėti nebuvo girdėję. Tad fakulteto vadovybė nė neklausinėjo studentų pageidavimų. Į tokių nusivylusių grupę pateko ir Ona Navickaitė. Bet studijuodama taip įsitraukė į šį darbą, kad šiuo keliu toliau žygiavo visą gyvenimą. 1947 m. kaunišką Istorijos-filologijos fakultetą prijungus prie Vilniaus universiteto, jame tęsė studijas ir O. Navickaitė. Būdama IV kurse, 1949 m. ji pradėjo dirbti Lietuvos mokslų akademijos Lietuvos istorijos institute. Tuo metu Institutui priklausė ir Istorijos-etnografijos (dabar Nacionalinis) muziejus, kurio Istorijos skyrius tada, beje, ir glaudėsi Instituto patalpose, Antakalnio g. 6, palėpėje. Ona Navickaitė buvo paskirta muziejaus laborante, 1950 m. – fondų vedėja.

1951 m. Ona Navickaitė baigė Vilniaus universitetą, įsigydama archeologės specialybę, ir buvo paskirta Lietuvos istorijos instituto Archeologijos-etnografijos sektoriaus jaunesniąja moksline bendradarbe. Ji tuojau įsitraukė į mokslinį darbą. Muziejuose buvo

sukaupta nemaža medžiagos iš prieškaryje tyrinėtų ir nepaskelbtų paminklų, kuriuos skyrius buvo pasiryžęs įvesti į mokslinę apyvartą. Tokio didžiulio Veršvų (Kauno m.) kapinyno medžiaga teko Onai Navickaitei. Kapinynas buvo savotiškai tyrinėtas: kasant rankiniu būdu žvyrą, darbininkams už aptiktą ir nepažeistą kapą buvo mokama 5 Lt premija. Susikaupus daugiau tokių kapų, būdavo pasiunčiama grupė studentų juos preparuoti ir aprašyti. Susidarė margas atskirų aprašų pluoštas. Tik po Antrojo pasaulinio karo muziejaus darbuotojai juos suvedė į vieną vietą. Bet likimas persekiojo ir šį sąvadą: kartą jis buvo žuvęs, kitą kartą degęs, planas sunaikintas. Tad darbas nebuvo lengvas. Pačioje kapinyno vietoje po karo plėtėsi cemento gamykla, vyko statybos. Vis dėlto Onai Navickaitei pavyko kartu su Kauno dailės muziejaus darbuotojais iširti dar išlikusius nesuniokotus kapus. Jos parašyta monografija 1957 m. buvo apginta kaip kandidatinė disertacija. Ji liko rankraščiu, iš jos išspausdintas tik autoreferatas ir straipsnis Mokslų akademijos darbuose. Būtų gera, kad atsirastų, kas šią monografiją parengtų spaudai ir išleistų su iliustracijomis.

Dirbdama institute, Ona Navickaitė kas vasarą tyrinėjo įvairius archeologinius paminklus. Daugiausia tai buvo Rytų Lietuvos ardomi kapinynai ar pilkapynai, kuriuos reikėjo gelbėti ir kur ją siuntė Institutas. Ji tyrinėjo Katkuškių, Pamusio, Laumių, Naravų, Diržių, Avyžių, Sausių, Sarių, Pušaloto ir kt. paminklus. Ji dirbo visur, kur reikėjo – restauruojant Trakų pilį, dirbo prie jos priešpilio tyrinėjimų, statant Kauno HES, teko kasinėti Dovainonių, Guogų, Bačkininkėlių piliakalnius. Jų medžiagą ji irgi paskelbė.

Ir išėjusi į pensiją 1983 m. ji dar keletą vasarų po porą mėnesių padirbėdavo Instituto archeologinėse ekspedicijose, rinkdama medžiagą Lazdijų rajono paminklų sąvadui.

Tyrinėjimų duomenis ji stengėsi skelbti daugiausia MA darbuose, periodinėje spaudoje, archeologų konferencijų leidiniuose, skaitė paskaitas „Žinijos“ draugijoje.

Svarbus jos įnašas į stambius kolektyvinius darbus. Tai Lietuvos archeologijos atlaso IV tomas, kuriame nemaža jos darbo dalis apie IX–XIII a. papuošalus. Parašė straipsnių Lietuvos kultūros paminklų sąvadui, lietuviškosioms enciklopedijoms.

Stambesnis jos darbas 1972 m. išleistame rinkinyje „Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai“ yra didelis straipsnis apie prekybinius ryšius IX–XIII a. Apie prekybinius ryšius, svorio matų sistemas, eksportuojamas ir importuojamas prekes, prekybos centrus ir kelius; taip pat didelį straipsnį yra paskelbusi 1981 m. išėjusiame rinkinio „Lietuvių materialinė kultūra IX–XIII amžiuje“ II tome.

1958 m. ji ištekėjo už agronomo Vlado Kuncos ir užaugino su juo du sūnus.

Tai buvo kukli, kruopšti darbuotoja, kurios darbai archeologijos srityje išliko ilgam. Palaidota Karveliškių kapinėse.

Rimutė Rimantienė